

108. Филипчук О.В. Використання комп'ютерних технологій при ідентифікації особи по кісткових залишках на прикладі експертизи кісток імператора Миколи II та його родини // Український судово-медичний вісник. - Київ, 1995.- N 1.- С. 22-24.
109. Звягин В. Н., Жигаленко В.А., Егоров Г.А., Салтыков Н.С. Использование микровычислительной техники в практике бюро судебно-медицинской экспертизы // Актуальные вопр. суд. мед. - М., 1990. - С. 23-28.
110. Abramov S.S., Ivanov P.L., Gill P., Sullivan K.M., Kimpton C.P., Ewett I.W., Plaksin W.O. Authentication of the Skeletal Remains of the last russian Tsar and roial famili // Proc. From the First Forensic Experts Conference. - Dubai, U.A.E., 1994. - P. 21-35.
111. Кам'янський В.В. Визначення віку великої рогатої худоби за комплексом структурних параметрів кісток кисті : Методичні рекомендації / В. В. Кам'янський, І. В. Яценко. – Харків, 2010. – 62 с.

МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ДИАГНОСТИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ КОСТЕЙ СКЕЛЕТА В СУДЕБНО-ОСТЕОЛОГИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЕ (обзор литературы)

Бондаревский Н.Н., соискатель

Харьковская государственная зооветеринарная академия, г. Харьков

Аннотация. Проведен обзор источников литературы относительно роли морфологических параметров костей скелета человека и животных для решения диагностических заданий в судебно-osteологической экспертизе. Показано, что за костями скелета можно установить видовую принадлежность, возраст и пол биологического материала при его разном состоянии (анатомически цельный, фрагментируемый, сожженный). Установлено, что разные отделы скелета имеют разную диагностическую информативность.

Ключевые слова: судебно-osteологическая экспертиза, скелет, обзор литературы.

MORPHOLOGICAL DIAGNOSTIC PARAMETERS of BONES of SKELETON are In JUDICIAL-OSTEOLOGICAL EXAMINATION (REVIEW)

Bondarevsky M. M., senior Lecturer

Summary. In this article the role bones structure parameters of the animal and human skeleton for the specific diagnostics, age and sex determined by judicial – osteological examination biological objects Literature Review have been done. This problems be able are solved by biological objects different states: intact fragmented, parched. The skeleton different parts are have different diagnostic descriptiveness.

Key words: judicial-osteological examination, skeleton, literature Review.

УДК 619:614.23/.25:34

ПРОФЕСІЙНО-ПОСАДОВІ ТА СЛУЖБОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ: ПРАВОВІ КЛАСИФІКАЦІЙНІ КРИТЕРІЇ

**Яценко І.В., д.вет.н., академік АН ВО України, професор,
судовий експерт МЮ України, бакалавр права,
Митрофанов О.В., к.вет.н., доцент
Бондаревський М.М., старший викладач
Кам'янський В.В., асистент**

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

Анотація. Проведено аналіз нормативно-правових актів України, які є базою для класифікації професійно-посадових і службових правопорушень в галузі ветеринарної медицини. Показано, що за такі правопорушення фахівці ветеринарної медицини несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність.

Ключові слова: нормативно-правова база України, професійно-посадові та службові правопорушення, фахівці ветеринарної медицини.

Актуальність проблеми. Професійно-посадові правопорушення фахівців ветеринарної медицини відноситься до галузі судової ветеринарної медицини. Відповідальність за такі правопорушення була різною у різні історичні епохи і залежала від суспільної правосвідомості, релігійних і морально-етичних поглядів та стану ветеринарії. Елементи правової регламентації ведення тваринництва почали зароджуватись ще до нашої ери. Вони відображені у „Старому заповіті”, старих римських законах – „Едіктах”, „Римському цивільному праві” тощо [1].

У 1842 році прийнято статут судової медицини. В ньому також регламентувалась ветеринарна справа. Так, сукупністю законів передбачалось покарання за невиконання припису наказу, засобів застереження проти занесення зарази свійських тварин. Лікарським статутом ветеринарні фахівці і господарі тварин зобов'язувались сповіщати адміністрацію про кожний випадок захворювань тварин. Вказувалось про те, що, „хто навмисне занесе заразну хворобу на чужих тварин або використає будь-яку речовину для отруєння корму, то буде нести відповідальність згідно існуючого законоположення”.

Питання про надання лікарям ветеринарної медицини обов'язків судово-ветеринарних експертів постало з кінця XIX ст. – з моменту започаткування наукової судової ветеринарії. Це питання обговорювалось в циркулярі Медичного департаменту внутрішніх справ (куди на той час входив і Ветеринарний комітет) від 4 серпня 1875 року за № 1784. До проведення лікарської медичної експертизи залучались і лікарі ветеринарної медицини.

В „Настольной книге следователя” у розділі „Ветеринарная и зоотехническая экспертиза” місце застосування ветеринарної медицини визначається так: „Ветеринарна експертиза дає висновки про причину загибелі або захворювання тварин, про характер захворювання, правильність режиму ізоляції, використання та утримання хворих та підозрілих на захворювання тварин, а також про придатність в їжу або використання сировини тваринного походження”.

Професор Харківського ветеринарного інституту Ф.Т. Попов у 1907 році писав: „Ни в одной отрасли сельского хозяйства нет такого количества подлогов, обманов и мошенничества, как в животноводстве” [2].

Нині, в епоху бурхливого розвитку цивілізації, активно розвивається тваринницька галузь в господарствах різної форми власності. До продукції і сировини тваринного походження чинним законодавством пред'являються вимоги за світовими стандартами. Лікувальна і профілактична робота ветеринарних фахівців суворо регламентована законами, інструкціями, настановами тощо. В останній час гостро постає питання щодо гуманного ставлення як до продуктивних так і не продуктивних тварин. В таких умовах фахівці ветеринарної медицини поставлені у правові рамки. Та, на жаль, реєструються випадки, коли фахівець свідомо чи через необережність відступає від правової регламентації своєї професійної діяльності. Вирішення питань щодо професійно-посадових правопорушень лежать у площині правохоронних органів. Останні, у таких випадках, звертаються до судово-ветеринарних експертів-фахівців, які володіють спеціальними знаннями для надання кваліфікованого, об'єктивного, правильного, об'єктивного, всестороннього висновку експертизи з даної проблеми.

Нормативно-правова база України щодо професійно-посадових правопорушень фахівців ветеринарної медицини потребує тлумачення деяких спеціальних термінів та їх систематизації. Тому вирішення цієї проблеми буде актуальним, науково обгрунтованим і практично доцільним.

Матеріал і методи дослідження. Матеріал досліджень – чинні нормативно-правові акти України, котрі регламентують службу і професійну діяльність спеціалістів ветеринарної медицини. Для дослідження проблеми використано аналітичний метод.

Результати дослідження. Відповідно до ст. 19 Конституції України [3] органи державної влади, їх службові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України. Ці положення поширюються на всіх без винятку службових осіб незалежно від того, представниками якої гілки влади вони є, виконують свої службові обов'язки у державному апараті, в органах місцевого самоврядування чи окремих підприємствах, в установах і організаціях. Не береться також до уваги службове становище особи, відомча чи галузева приналежність органу, сфера його діяльності або форма власності, на підставі якої створені та здійснюють свою діяльність ті чи інші організації.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну службу» [4], державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження.

Крім того, окремо виділяють поняття «посадова особа». Попередньо визначимось із поняттям «посада». Отже, у відповідності до ст. 2 Закону України «Про державну службу» [4] посада – це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного

органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень. Таким чином, в галузі ветеринарної медицини, як і в інших галузях, розрізняють службових і посадових осіб.

До службових осіб (відповідно до п.1 примітки 1 до ст. 364 КК України) належать особи, котрі постійно або тимчасово здійснюють функції представників влади, обіймають на підприємствах, в установах або організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих обов'язків, обіймають на підприємствах, в установах або організаціях посади, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських обов'язків, виконують зазначені обов'язки за спеціальним повноваженням [5]. Отже, службова особа – це представник влади, який перебуває на службі в державних органах, діє від імені або за дорученням держави і у межах своєї компетенції здійснює функції цих органів. У ветеринарній медицині – державні інспектори різних рівнів. Такі особи наділяються владними повноваженнями, згідно з якими мають право пред'являти вимоги і приймати рішення, обов'язкові до виконання юридичними і фізичними особами, незалежно від їх підвідомчості та підлеглості, а іноді застосовувати примусові заходи для забезпечення виконання цих вимог і притягнення до відповідальності осіб, які ухиляються від їх виконання. До службових осіб в галузі ветеринарної медицини відносять головного державного інспектора ветеринарної медицини України, його заступників, державних інспекторів ветеринарної медицини області, району, міста, району у місті та їх заступники, завідуючого лабораторією ветмедицини, завідуючого лабораторією ветеринарно-санітарної експертизи на агропродовольчому ринку тощо.

Не є службовими особами працівники, котрі виконують суто професійні (лікар ветеринарної медицини лікарні, лікар ветмедицини- працівник ветеринарної аптеки, лікар-токсиколог лабораторії ветеринарної медицини, лікар ветеринарної медицини господарства тощо), виробничі або технічні функції.

В межах цієї роботи ми поставили за мету визначитись із колом правових критеріїв, котрі можуть бути покладені в основу класифікації правопорушень як самими фахівцями ветеринарної медицини (службова недбалість, халатність, злочин через необережність, лікарська помилка, нещасний випадок, професійна недосвідченість тощо), так і щодо об'єктів ветеринарної медицини (правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення; правопорушення, що посягають на власність; правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів; порушення ветеринарно-санітарних правил; правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності; правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації; проти громадського порядку та моральності; проти правосуддя тощо).

Прямопорушення – суспільно-негативне неправомірне (протиправне) винне діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатної особи, що спричиняє юридичну відповідальність [6]. До ознак правопорушення у ветеринарній медицині, як і в юриспруденції в цілому, необхідно віднести суспільну шкідливість (вину) і суспільну небезпеку (злочин), що складають об'єктивну основу ознаку, адже вона відрізняє правомірну поведінку від неправомірної. Юридично шкідливість трактується як порушення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків або в протидії їх виконанню. Матеріальним критерієм шкідливості правопорушення є заподіяння учаснику правовідносин матеріального або морального збитку [6].

Протиправна (неправомірна) поведінка шкідливості правопорушення полягає в тому, що вона суперечить нормам права, спрямована всупереч права, виражає свавільну волю суб'єкта, порушує заборони закону і підзаконних актів. Свідомовольова поведінка правопорушника визначається психічним відношенням до скоєного правопорушення, яка в момент вчинення правопорушення перебуває під контролем волі і свідомості, здійснюється усвідомлено і добровільно. В юридичній науці стало закріпилася аксіома про те, що правопорушенням визнається лише неправомірне діяння деліктоздатної особи (малолітні і психічнохворі деліктоздатними не вважаються).

Дія (жорстоке поводження з тваринами, порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідеміологічних правил і норм, виготовлення та збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу, порушення правил тримання собак і котів, службова недбалість, незаконне полювання, грубе порушення законодавства про працю тощо) або бездіяльність (професійна недбалість, прогул тощо), думки, наміри, переконання не є правопорушенням і не переслідуються доти, поки вони не переросли у протиправні вчинки.

Винним діянням у правопорушеннях щодо об'єктів ветеринарної медицини є дія, що виражає негативне внутрішнє ставлення правопорушника до інтересів людей, наносить своєю дією (або бездіяльністю) збитки суспільству і державі, містить доведену вину. Вина виражається в

психічному ставленні особи до свого діяння (бездіяльності) і його наслідків, виражене у формі наміру чи необережності.

У юриспруденції розрізняють види правопорушень – класифікаційні групи правопорушень за різними підставами. Залежно від міри суспільної небезпечності розрізняють такі види правопорушень: провини і злочини [7].

Провини – суспільно шкідливі протиправні винні діяння (дії або бездіяльності), які відрізняються від злочинів меншим ступенем суспільної небезпеки. Провини ділять на дисциплінарні, адміністративні, цивільно-правові, конституційні, матеріальні, фінансові тощо [11] (рис. 1).

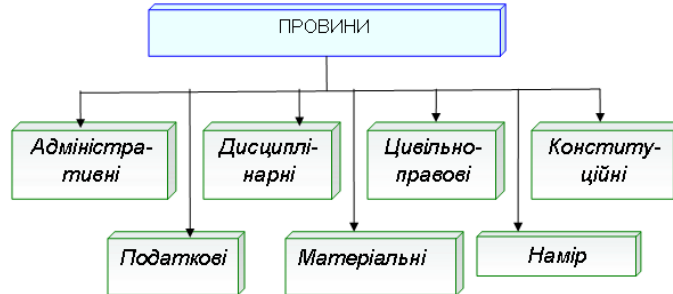

Рис. 1. Класифікація провин

До дисциплінарних провин працівників ветеринарної медицини належать: невиконання розпоряджень керівників, інструкцій, наказів, порушення правил внутрішнього розпорядку, трудової, навчальної дисципліни (прогули, запізнення), несумлінне ставлення до виконання своїх службових чи посадових обов'язків тощо.

До осіб, які вчинили професійно-посадові правопорушення застосовують такі дисциплінарні стягнення (попередження, зауваження, винесення догани тощо). Вид стягнення застосовують із врахуванням тяжкості вчиненого проступку й особливостей правопорушника [8, ст 24] Дисциплінарні стягнення, як засіб адміністративного стягнення виносяться в письмовій формі [8, ст 283] шляхом винесення постанови органом (посадовою особою) переважно до фахівців ветеринарної медицини, винних у незначних правопорушеннях. Зміст дисциплінарних стягнень полягає в офіційному осуді протиправного діяння і застереженні порушника про неприпустимість таких дій надалі. Дисциплінарні стягнення, як найлегший вид стягнень, не порушує майнових та інших прав порушника. Застосовуються дисциплінарні стягнення лише в тому разі, коли вони передбачені санкціями КУАП чи іншого нормативного акта.

Застосування дисциплінарних стягнень тягне для правопорушника відповідні правові наслідки: особа, яка піддана цьому виду стягнень, вважається протягом одного року від дня закінчення його виконання покараною в адміністративному порядку [8, ст 39]. У зв'язку з цим, якщо така особа протягом року вчинить новий проступок, то до неї може бути застосоване більш суворе стягнення.

Дисциплінарні стягнення, як вид адміністративних стягнень, відповідно до ст. 38 КУАП [8] можна застосовувати не пізніше, ніж через два місяці від дня вчинення провини, і через 2 місяців від його виявлення при триваючому правопорушенні. Щоб якомога повніше з'ясувати обставини справи, перш ніж вирішити питання щодо застосування дисциплінарного стягнення, фахівцю ветеринарної медицини пропонують дати письмове пояснення своєї провини.

Дисциплінарні правопорушення (провини) у ветеринарній медицині є протиправними діяннями, що порушують внутрішній розпорядок діяльності підприємств, установ і організацій. Здійснюючи дисциплінарну провину, правопорушник дезорганізує нормальну діяльність трудових колективів, порушує трудову, навчальну, службову, виробничу дисципліну (прогули, запізнення на роботу, невиконання розпоряджень адміністрації тощо). Міри відповідальності фіксують в санкціях правових норм і виражаються в зауваженні, догані, суворій догані, переводі на нижчу посаду, відрахуванні з навчального закладу тощо [9].

Дисциплінарні провини у ветеринарній медицині – це такі, що посягають на дисципліну праці, державну, навчальну та інші види дисциплін; протиправні, винні дії чи бездіяльність осудної особи, котра досягла віку адміністративної відповідальності, що за них законодавством (іншими нормативними актами) передбачено дисциплінарну відповідальність.

Крім того, у випадках, котрі передбачені законодавством, фахівці ветеринарної медицини несуть повну або часткову відповідальність за збиток, завданий ними.

Адміністративні провину в ветеринарній медицині – це такі, що посягають на державний чи громадський порядок, власність, права і свободи осіб, на встановлений порядок управління; протиправні, винні дії чи бездіяльність осудної особи, котра досягла віку адміністративної відповідальності, що за них законом передбачається адміністративна відповідальність. Сюди відносять: порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідеміологічних правил і норм; заготівля, переробка або збут радіоактивнозабруднених продуктів харчування чи іншої продукції; виробництво, зберігання, транспортування або реалізація продуктів харчування чи продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами та іншими біологічними агентами понад гранично допустимі рівні; порушення правил державної власності на тваринний світ; порушення правил використання об'єктів тваринного світу (полювання, рибальства); порушення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин.

Зміст таких різновидів протиправного діяння виражається в порушенні загальнообов'язкових правил, установлених адміністративними органами, у дезорганізації порядку державного управління. Специфіка зазіхання визначає й характер покарання за протиправне діяння. Це попередження, штраф, позбавлення спеціальних прав (права виконувати інспекторські функції), що накладаються відповідними органами держави.

Цивільно-правові провину в ветеринарній медицині – це шкідливе, протиправне, винне порушення осудною особою врегульованими нормами цивільного права майнових і пов'язаних з ними немайнових особистих відносин. У залежності від характеру цивільно-правового порушення розрізняють [11]:

1. Договірні правопорушення – пов'язані з порушенням зобов'язань сторін цивільно-правового договору.

2. Позадоговірні (деліктні) правопорушення – пов'язані з недодержанням чи невиконанням вимог цивільно-правових норм.

Цивільні правопорушення (провину) відрізняються від інших провин специфічним об'єктом зазіхання. Це майнові й пов'язані з ними особисті немайнові відносини, регульовані нормами цивільного права, а також деякими нормами трудового права. Свій зовнішній прояв даний різновид правопорушення одержує, як правило, у формі невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань, у заподіянні майнової та моральної шкоди тощо. Санкції за подібні правопорушення носять правовідновний характер і полягають у відшкодуванні нанесеного збитку, скасування незаконних угод, у відновленні порушених прав і охоронюваних законом інтересів.

Конституційні провину в ветеринарній медицині – суспільно шкідливі протиправні вчинки, які полягають у винному заподіянні шкоди (навмисному чи необережному) порядку організації і діяльності органів управління ветеринарною медициною, але не мають ознак складу злочину. Цей вид провин більше стосується органів упаравління ветеринарної медицини України.

Податкові провину в ветеринарній медицині – акти протиправної дії, що порушують права і законні інтереси суб'єктів податкових правовідносин (податкового платника, податкового агента та інших осіб). Корупційні дії – акти незаконного одержання посадовою особою: матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, у тому числі прийняття або одержання предметів (послуг) через їх придбання за ціною (тарифом), яка є істотно нижчою від їх фактичної (дійсної) вартості; кредитів або позичок, цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням при цьому пільг або переваг, не передбачених чинним законодавством. Наприклад, неподання чи несвоєчасне подання державним службовцем ветеринарної медицини або іншою особою відомостей про відкриття валютного рахунку в іноземному банку.

Матеріальні провину в ветеринарній медицині – суспільно шкідливі протиправні вчинки, які полягають у винному (навмисному і необережному) заподіянні шкоди майну підприємства його працівником.

Намір як форма провини характеризується тим, що особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своєї дії (бездіяльності), передбачає суспільно небезпечні та шкідливі наслідки і бажає чи свідомо допускає її настання. Залежно від вольового критерію намір поділяють на прямий і непрямий. У теорії права розрізняють наміри: завчасно обдуманий; такий, що виник раптово; неконкретизований [6]. Прямий намір має місце тоді, коли особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своєї діяльності, передбачає настання суспільно небезпечного результату і бажає його настання.

Злочин – це вид правопорушення, що передбачається кримінальним законом, тобто суспільно небезпечні, кримінально протиправні винні дії чи бездіяльність фізичної осудної особи (спеціаліста ветеринарної медицини), котра досягла віку кримінальної відповідальності, передбачений кримінальним законодавством [6].

Опираючись на законодавче визначення злочину наука кримінального права встановлює, що будь-які злочини характеризуються сукупністю обов'язкових ознак: суспільна небезпека, кримінальна протиправність, винність, караність діяння.

Кримінальний кодекс України (ККУ) (ст. 12) [5] класифікує злочини, взявши за основу таке поняття, як ступінь тяжкості діяння, виражена в санкціях відповідних статей, що має пряме відношення і до злочинів скоєних щодо об'єктів ветеринарної медицини. У відповідності з цим розрізняють чотири категорії злочинів (рис. 2).

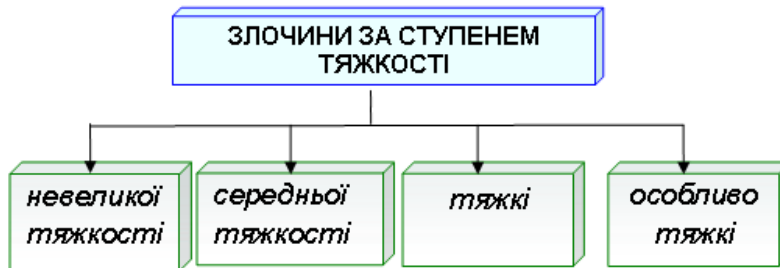

Рис. 2. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості

Злочинами невеликої тяжкості є навмисні й необережні діяння за здійснення яких максимальне покарання, передбачене кримінальним законом, не перевищує двох років позбавлення волі, або більш м'яке покарання.

Злочинами середньої тяжкості визнаються навмисні й необережні діяння за здійснення яких максимальне покарання, передбачене кримінальним законом не перевищує п'яти років позбавлення волі.

Тяжкими злочинами визнаються навмисні й необережні діяння за здійснення яких максимальне покарання, передбачене кримінальним законом не перевищує десяти років позбавлення волі.

Особливо тяжкими є навмисні діяння за здійснення яких кримінальним законом передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше десяти років або більше строге покарання (довічне позбавлення волі).

Злочин – це одне з видів правопорушень [6]. Відмінність злочину від інших видів правопорушень полягає в його підвищеному ступені суспільної небезпеки. Ступінь суспільної небезпеки злочинів, в т.ч. і у ветеринарній медицині, дозволяє їх відмежувати від інших правопорушень залежить від ряду об'єктивних і суб'єктивних ознак. Велике значення при цьому має аналіз таких ознак, як:

- об'єкт зазіхання, його важливість,
- цінність об'єктивних ознак правопорушення (повторність, систематичність, умисел, характер злочинних наслідків),
- ступінь правопорушення,
- мотиви й мета діяння,
- особливості особистості правопорушника (стан психіки суб'єкта).

Аналіз класифікацій правопорушення показує, що кожна з них певною мірою умовна, оскільки між різними правопорушеннями проявляється певний зв'язок. Одне й теж діяння може порушити диспозиції декількох галузей законодавства та одночасно тягти кілька різних санкцій. Суспільно-небезпечна поведінка – злочин (наприклад, жорстоке поводження з тваринами). Суспільно-шкідливість (провина) – об'єктивна основна ознака, що відрізняє правомірну поведінку від неправомірної [12]. Юридичний аспект шкідливості виражається в порушенні суб'єктивних прав і юридичних обов'язків або в протидії їх виконанню. Матеріальний аспект шкідливості полягає в заподіянні учаснику правовідносин матеріального або морального збитку [11] (рис. 3).

Суспільно-небезпечна поведінка створює загрозу заподіяння істотної шкоди суспільним відносинам. Перелік суспільних відносин, яким злочин завдає шкоди містяться у кримінальному кодексі України [5].

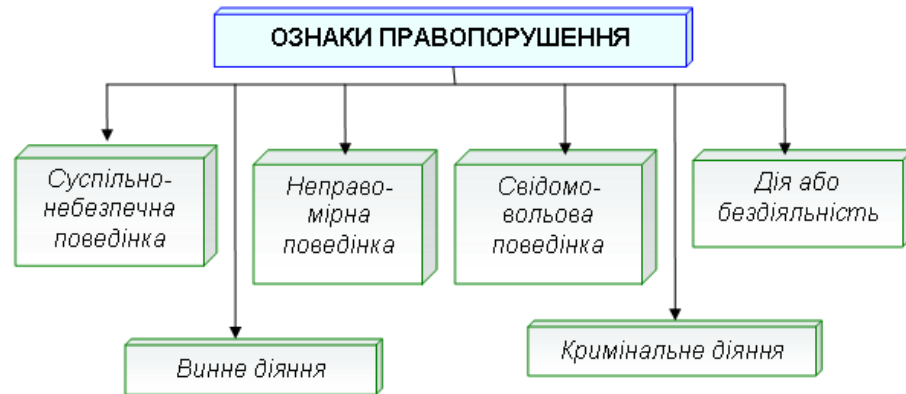

Рис. 3. Класифікація ознак правопорушення.

На наш погляд, у зв'язку із цим доцільно визначити таке поняття, як ступінь суспільної небезпеки. Отже, ступінь суспільної небезпеки – це кількісне вираження небезпеки діяння. Вона визначається порівняльною цінністю об'єктів захання, величиною заподіяних збитків, ступенем незмінності мотивів і мети злочину, порівняльною небезпекою залежно від специфіки місця й часу здійснення злочину [6].

До протиправних дій, що не утворюють правопорушень, відносять невинні дії. Протиправна, неправомірна поведінка – суперечить нормам права, здійснюється всупереч праву, є свавіллям суб'єкта; являє собою порушення заборон, зазначених у законах і підзаконних актах, невиконання обов'язків, що виходять із нормативно-правового акту, акту застосування норм права або договору, укладеного на основі закону [6].

Свідомовольова поведінка – визначається психікою людини, яка в момент вчинення правопорушення перебуває під контролем волі і свідомості, здійснюється усвідомлено і добровільно [6]. Відсутність вільного волевиявлення є юридичною умовою, за якою діяння не визнається правопорушенням, навіть якщо воно й мало шкідливі наслідки.

Винне діяння – дія, що виражає негативне внутрішнє ставлення правопорушника до інтересів людей, наносити своєю дією (або бездіяльністю) збитки суспільству і державі, містить доведену провину [6].

Провина – це психічне ставлення особи до свого діяння (бездіяльності) і його наслідком, виражене у формі наміру і необережності.

Кримінальне діяння – дія, що вимагає застосування до правопорушника заходів державного впливу, заходів юридичної відповідальності у вигляді позбавлень особистого, організаційного і матеріального характеру [10]. Застосування державного примусу до правопорушника має на меті захистити правопорядок, права й свободи громадян.

Кримінальна протиправність передбачена кримінальним законом як злочин, а отже діяння оголошується злочинним і кримінальним на основі кримінального закону. Кримінальна протиправність складається із заборони злочину, що відповідає кримінально правовій нормі під погрозою застосування до винного кримінального покарання. Кримінальна протиправність діяння є юридичною вираженістю його суспільної небезпеки.

Відсутність зазначених ознак не дозволяє розглядати діяння як правопорушення. Так, заподіяння шкоди при відсутності вини не розглядається як правопорушення.

Сумніви щодо доведеності вини особи витлумачуються на її користь (ст. 62 Конституції України) [3].

Класифікацію правопорушень у ветеринарній медицині вважаємо за необхідне проводити за галуззю юридичної відповідальності:

1. Власне фахові правопорушення.
2. Дисциплінарні правопорушення.
3. Адміністративні правопорушення.
4. Цивільно-правові правопорушення.
5. Кримінальні правопорушення – злочини.

До **власне фахових правопорушень** відносимо правопорушення щодо:

- службової недбалості,
- халатності,

- злочинів через необережність,
- лікарських помилок,
- нещасних випадків,
- професійної недосвідченості.

На другому місці вважаємо за доцільне класифікувати правопорушення за об'єктом правопорушення. В цій класифікації серед адміністративних правопорушень виділяємо:

I. Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення:

1. Порухення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідеміологічних правил і норм (ст. 42 Кодекса України про адміністративні правопорушення - КУАП) [8].
2. Виробництво, заготівля, реалізація сільськогосподарської продукції, що містить хімічні препарати понад гранично допустимі концентрації (ст. 42¹ КУАП).
3. Заготівля, переробка або збут радіоактивнозабруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст. 42² КУАП)
4. Виробництво, зберігання, транспортування або реалізація продуктів харчування чи продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами та іншими біологічними агентами понад гранично допустимі рівні (ст. 42³ КУАП).
5. Незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 44 КУАП)

II. Адміністративні правопорушення, що посягають на власність:

1. Порухення правил державної власності на тваринний світ (ст. 50 КУАП).

III. Адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів:

1. Порухення правил використання об'єктів тваринного світу (полювання, рибальства) (ст. 85 КУАП).
2. Виготовлення та збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу (ст. 85¹ КУАП).
3. Порухення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин (ст. 87 КУАП).
4. Незаконне вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу (ст. 88 КУАП).
5. Порухення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ст. 88¹ КУАП).
6. Жорстоке поводження з тваринами (ст. 89 КУАП).
7. Порухення вимог щодо охорони видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України (ст. 90 КУАП).
8. Невиконання правил і норм у процесі створення, виробництва, зберігання, транспортування, використання, знешкодження, ліквідації, захоронення мікроорганізмів, біологічно активних речовин та інших продуктів біотехнологій (ст. 90¹ КУАП).
9. Порухення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 91 КУАП).

IV. Адміністративні правопорушення у сільському господарстві. Порухення ветеринарно-санітарних правил:

1. Порухення правил щодо карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних вимог (ст. 107 КУАП).
2. Порухення законодавства про племінну справу у тваринництві (ст. 107¹ КУАП).

V. Адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства і благоустрою:

1. Порухення правил тримання собак і котів (ст. 154 КУАП).

VI. Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності:

1. Порухення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156¹ КУАП).

VII. Адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації:

1. Випуск і реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУАП).
2. Випуск у продаж нестандартної продукції (ст. 168 КУАП).
3. Недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (ст. 170 КУАП).

4. Введення в обіг продукції, щодо якої немає сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності чи декларації про відповідність, а також неправомірне застосування національного знака відповідності (ст. 170¹ КУАП).

5. Порушення правил застосування засобів вимірювальної техніки (ст. 170 КУАП).

6. Порушення встановленого порядку видачі сертифіката відповідності (ст. 172¹ КУАП).

VIII. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління:

1. Злісне ухиляння експерта від явки до органів досудового слідства або дізнання (ст. 185⁴ КУАП).

2. Самоуправство (ст. 186 КУАП).

3. Порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187 КУАП).

4. Невиконання законних вимог посадових осіб органів державного контролю якості лікарських засобів (ст. 188¹⁰ КУАП).

5. Невиконання постанов, розпоряджень, приписів, а також інших законних вимог посадових осіб органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби (ст. 188¹¹ КУАП).

6. Невиконання законних вимог посадових осіб санітарно-епідеміологічної служби та державної служби ветеринарної медицини (ст. 188²² КУАП).

7. Порушення правил виготовлення та порядку обліку і зберігання печаток та штампів, а також виготовлення, ввезення, реалізація та використання самонабірних печаток (ст. 189² КУАП).

IX. Корупційні адміністративні правопорушення:

1. Одержання неправомірної винагороди (ст. 212²¹ КУАП).

2. Підкуп (ст. 212²² КУАП).

Кримінальні правопорушення (злочини) в галузі ветеринарної медицини пропонуємо класифікувати за об'єктом злочину на такі групи:

I. Злочини проти життя і здоров'я особи:

1. Незаконна лікувальна діяльність (ст. 138 КК України) [5].

II. Злочини проти трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина:

1. Грубе порушення законодавства про працю (ст. 172 КК України).

2. Грубе порушення угоди про працю (ст. 173 КК України).

III. Злочини у сфері господарської діяльності:

1. Фальсифікація засобів вимірювання (ст. 226 КК України).

2. Випуск або реалізація недоброякісної продукції (ст. 227 КК України).

IV. Злочини проти довкілля:

1. Порушення правил екологічної безпеки (ст. 236 КК України).

2. Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст. 237 КК України).

3. Приховування або перекручування відомостей про екологічний стан або захворюваність населення (ст. 238 КК України).

4. Незаконне полювання (ст. 248 КК України).

5. Незаконне зайняття рибним, звірним або іншим водним добувним промислом (ст. 249 КК України).

6. Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст. 250 КК України).

7. Порушення ветеринарних правил (ст. 251 КК України).

V. Злочини проти безпеки виробництва:

1. Порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК України).

2. Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст. 272 КК України).

VI. Злочини проти громадського порядку та моральності:

1. Жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК України).

VII. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення:

1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК України).

2. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309 КК України).

3. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів (ст. 311 КК України).

4. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК України).

5. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних і сильнодіючих речовин (ст. 321 КК України).

6. Порушення правил боротьби з епідеміями (ст. 325 КК України).

7. Порушення правил поводження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами (ст. 326 КК України).

8. Заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст. 327 КК України).

VIII. Злочини проти авторитету органів державної влади:

1. Самоправство (ст. 356 КК України).

2. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток; заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК України).

3. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збування, використання підроблених документів (ст. 358 КК України).

IX. Злочини у сфері службової діяльності:

1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України).

2. Перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України).

3. Службове підроблення (ст. 366 КК України).

4. Службова недбалість (ст. 367 КК України).

5. Одержання хабара (ст. 368 КК України).

6. Давання хабара (ст. 369 КК України).

7. Провокація хабара (ст. 370 КК України).

X. Злочини проти правосуддя:

1. Примушування давати показання (ст. 373 КК України) (в т.ч. експерта).

2. Завідомо неправдиві показання (ст. 384 КК України).

3. Відмова експерта від виконання покладених на нього обов'язків (ст. 385 КК України).

4. Перешкоджання з'явленню експерта, примушування його до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК України).

5. Розголошення даних досудового слідства або дізнання (ст. 387 КК України).

У кожному правопорушенні потрібно чітко розрізняти такі елементи:

1) шкода заподіяного або можливість її виникнення;

2) причинний зв'язок між дією і заподіяною шкодою;

3) навмисність або необережність в діях окремої особи.

Особливість професійних правопорушень працівників ветеринарної медицини полягає в тому, що в даному випадку суб'єктом складу злочину є лікарі або інші спеціалісти ветеринарної медицини (з середньою ветеринарною освітою).

Предметом злочину щодо об'єктів ветеринарної медицини є [2,14]:

1) тварини (сільськогосподарські, домашні, дикі, у тому числі, домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові, риба, раки, молюски, жаби, бджоли, шовкопряди тощо, а також сперма, зиготи, запліднена ікра, інкубаційні яйця, ембріони тощо);

2) продовольча продукція тваринного походження (м'ясо, молоко, яйця, яєчна маса, риба і рибопродукти, тваринні жири, м'якушеві субпродукти, кишечник, кров, продукти бджільництва та інші продукти, які використовуються для виготовлення харчових продуктів), а на агропродовольчих ринках – і рослинного походження [15]

3) корми тваринного походження (білок тваринного походження, у тому числі борошно м'ясне, рибне, кров'яне, кісткове, м'ясно-кісткове, живі корми для риби тощо);

4) кормові добавки (ферментні препарати, білки, амінокислоти, вітаміни, мікро- і макроелементи, кормові дріжджі та їх суміші);

5) фураж; фармацевтичні препарати та отрути;

6) сировина для ветеринарно-біологічної промисловості;

7) трупи загиблих тварин;

8) внутрішні органи, кістки і їх уламки;

9) документи;

10) апаратура, яка застосовується з діагностичною чи лікувальною метою в т.ч. комп'ютерна техніка) тощо.

Крім застосування таких видів покарання, як позбавлення волі, виправно-трудова робота, штраф, тощо за вироком суду, спеціаліст ветеринарної медицини, що допустив недбайливе ставлення до своїх обов'язків, може бути позбавлений права займатись лікарською діяльністю.

При визначенні міри покарання суд в кожному випадку враховує характер карного діяння та особу винного з урахуванням обставин, які пом'якшують або обтяжують відповідальність. До обставин, які пом'якшують відповідальність, згідно зі ст. 66 КК України [5] належать:

1. Запобігання винним суспільно шкідливих наслідків скоєного злочину або добровільне відшкодування завданого збитку чи усунення заподіяної шкоди.

2. Скоєння злочину внаслідок збігу тяжких особистих або сімейних обставин; скоєння злочину фахівцем ветеринарної медицини під впливом загрози або примусу, а також внаслідок матеріальної чи іншої залежності.

3. Скоєння злочину під впливом душевного хвилювання, зумовленого неправомірними діями потерпілого.

4. Скоєння злочину жінкою в стані вагітності.

5. Щире покаяння або визнання провини, а також сприяння в розкритті злочину тощо.

До обставин, які обтяжують відповідальність, згідно ст. 67 КК України [5] належать:

1. Скоєння злочину особою, яка раніше вчинила будь-який злочин (в залежності від характеру першого злочину суд може не визнати значення обставин, які обтяжують відповідальність).

2. Скоєння злочину організованою групою.

3. Скоєння злочину з використанням підлеглої або іншої залежної особи, щодо якої здійснено злочин.

4. Скоєння злочину із корисливих або інших не гідних спонукань.

5. Спричинення злочином тяжких наслідків; скоєння злочину щодо малолітнього, престарілого або особи, яка перебуває в безпорадному стані.

6. Підбурювання неповнолітніх до скоєння злочину або залучення їх до участі в скоєнні злочину.

7. Скоєння злочину з особливою жорстокістю або знущанням над потерпілим.

8. Скоєння злочину в умовах соціального лиха.

9. Скоєння злочину загально небезпечним способом.

10. Скоєння злочину особою, яка перебувала в стадії алкогольного чи наркотичного сп'яніння

11. Скоєння нового злочину особою, яку було взято на поруки, за період поручництва протягом одного року після закінчення цього строку.

Висновки

1. Аналіз нормативно-правових актів України, які є базою щодо класифікації службових і професійно-посадових правопорушень у ветеринарній медицині визначають загальні правові, економічні, соціальні, організаційні та моральні засади, які можуть бути покладені в основу розробки аспектів ветеринарного права.

2. Класифікаційними критеріями правопорушень в галузі ветеринарної медицини є ступінь тяжкості правопорушення, об'єкт правопорушення.

3. Класифікацію правопорушень у ветеринарній медицині вважаємо за необхідне проводити за галуззю юридичної відповідальності: власне фахові правопорушення; дисциплінарні правопорушення; адміністративні правопорушення; цивільно-правові правопорушення; кримінальні правопорушення – злочини.

Література

1. Цимбал М.Л., Труш А.М., Савенко М.М. Перспективи становлення судової експертизи ветеринарної медицини в Україні // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Зб. матер. міжнар. наук.-практ. конфер. - Харків: Право, 2002. - С. 564-569.
2. Яценко І. В. Судова ветеринарна медицина – наука і навчальна дисципліна : історія, сучасний стан проблеми, перспективи / Яценко І. В., Труш А. М., Коцюмбас Г. І., Скрипка М. В., Дегтярьов М. О., Бондаревський М. М., Кам'янський В. В. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини : Зб. наук. праць Харківської державної зооветеринарної академії. – Х. : РВВ ХДЗВА, 2008. – Вип. 19, ч. 2, т. 2. – С. 325-343.
3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Харків: «Одісей», 2010. – 55 с.
4. Закон України «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради. – 1993. - № 52. – С. 490.

5. Кримінальний кодекс України / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гаврин та ін. За заг. ред. В.Т. Малярєнка, В.В. Сташись, В.Я. Тація. – Х.: „Одісея”. – 2004. – Вид. 2. – 1152 с.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. – Харків: Еспада, 2006. – 776 с.
7. Комаров С. А. Общая теория государства и права : Курс лекций. – М., 1995. – С. 251.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / За заг. ред. А.С. Васильєва, О.І. Миколенка. – Х.: ТОВ «Одісей», 2010. – 1024 с.
9. Лившиц Р. З. Теория права / Р. З. Лившиц. – М., 1994. – 650 с.
10. Лазарев В. В. Общая теория права и государства / Лазарев В. В. – М., 1996. – 356 с.
11. Цивільний кодекс: Коментар. Видання друге із змінами. – Х.: ТОВ «Одісея», 2004. – 856 с.
12. Спиридонов Л. И. Теория государства и права. Учебник / Л. И. Спиридонов. М., 1997. – С. 264.
13. Малейн Н. С. Юридическая ответственность и справедливость. – М., 1995. – 378 с.
14. Яценко І. В. Аналіз нормативно-правового регулювання об'єктивності відомостей про екологічний стан в Україні / Яценко І. В., Портянник С. В., Маменко О. М., Хруцький С. С. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини : Зб. наук. праць Харківської державної зооветеринарної академії. – Х. : РВВ ХДЗВА, 2007. – Вип. 15 (40), ч. 2, т. 2. – С. 243-252.
15. Закон України „Про ветеринарну медицину” із змінами до Закону України “Про ветеринарну медицину” // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 8. – ст. 62; 2003. – № 16. - ст. 126; № 27, ст. 209; 2005 р.– № 9, ст. 180; 2006.– № 14, ст. 116.

ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ДОЛЖНОСТНЫЕ И СЛУЖЕБНЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ В ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЕ: ПРАВОВЫЕ КЛАССИФИКАЦИОННЫЕ КРИТЕРИИ

Яценко И.В., д.вет.н., академик АН ВО Украины, профессор, судебный эксперт МЮ Украины, бакалавр права,

Митрофанов А.В., к.вет.н., доцент
Бондаревский Н.Н., старший препод.,
Камянский В.В., ассистент

Харьковская государственная зооветеринарная академия, г. Харьков

Аннотация. Проведен анализ нормативно-правовых актов Украины, которые являются базой для классификации профессионально-должностных и служебных правонарушений в области ветеринарной медицины. Определены критерии и приведена классификация основных правонарушений в ветеринарной медицине. Показано, что за такие правонарушения специалисты ветеринарной медицины несут дисциплинарную, административную, гражданско-правовую или криминальную ответственность.

Ключевые слова: профессионально-должностные и служебные правонарушения, специалисты ветеринарной медицины, нормативно-правовая база Украины.

THE OFFICIAL-PROFESSIONAL OFFENCE IN THE VET MED : LEGAL CLASSIFICATION CRITERIES.

Yatsenko I.V., D V M, academician, professor
Mitrophanov O.V., cand vet. Science, docent,
Bondarevsky M. M., Lecturer
Kamyansky V. V., assistant.

Kharkov State Zooveterinary Academy, Kharkov

Summary. Have been done Ukraine judicial acts analysed. This acts are based for professional prevariation in vet med classification. The criterie of professional offenses in the vet med are determined. This article presents the vet med specialists spcific offence and their administrative disciplinary, civial and criminal proceedings.

Key words: official-professional offence, vet med specialists, normative-legal basa of Ukraine.